

De memoires van verzetsman Cees Verhoeven

Ingeleid door Louis Bressers

Op 8 februari 2016 overleed in Mill, 94 jaar oud, de Nuenense oud-onderwijzer Cees Verhoeven. Hij woonde in Nuenen voor, tijdens en na de oorlog. Hij was lid van het ondergronds verzet en aangesloten bij de Partizanen Actie Nederland (PAN). Na de bevrijding van Nuenen in september 1944 sloot hij zich aan bij de Stoottroepen en trok hij met het Engelse leger richting Duitsland. In november 1945 kwam hij terug naar Nuenen en pakte zijn betrekking als onderwijzer weer op. Hieronder volgt eerst een beknopte biografie en daarna het eerste deel van zijn memoires die hij in 2001 schreef. Dit eerste deel gaat over zijn Nuenense tijd; het tweede deel behandelt zijn periode na september 1944 en is hier niet opgenomen. Cornelis Theodorus Verhoeven werd geboren in 's-Hertogenbosch op 3 juli 1921, als zoon van Adriaan Verhoeven en Antonia Hendrica Cornelesen. Hij was de oudste van vier kinderen. In 1924 verhuisde het gezin naar Eindhoven en in juni 1927 naar Nuenen, Eeneindschedijk C 221c, later Eeneindseweg 70.

In juni 1940 slaagde hij aan de Kweekschool in Eindhoven, per 1 september 1940 werd hij benoemd als onderwijzer aan de R.K. Jongensschool te Nuenen en twee jaar later behaalde hij de hoofdakte. Hij bleef hier tot 1955 met de bovengenoemde onderbreking als militair. In avondstudie behaalde hij de L.O.-aktes Engels en Duits [1]. Voor de oorlog was hij al lid van RKSv Nuenen, tijdens de oorlog was hij mede-oprichter van de hockeyclub, samen met onder andere Frits van Wijk, Sjef van Santvoort en de onlangs overleden broers Frans en Louis Linders. Cees zelf beschouwde de hockeyclub als een soort verkapte verzetsgroep. Tijdens de oorlog was hij een actief verzetsman. In 1950 trouwde hij met Anny Smulders en zij gingen op kamers wonen bij Adriaan Boset op het Hoekje, waar hun eerste dochter geboren werd. Ondertussen werd de stal van Anny's ouderlijke huis op Berg 16 verbouwd tot woning die zij in april 1952 betrokken. Zij kregen samen vier dochters.

Noten Louis Bressers:

1 Deze aktes gaven bevoegdheid tot lesgeven op de MULO.

oudste van vier kinderen. In 1924 verhuisde het gezin naar Eindhoven en in juni 1927 naar Nuenen, Eeneindschedijk C 221c, later Eeneindseweg 70.

NUENEN.
 — Bij de te Roermond gehouden examens slaagden voor de hoofdkate B de heer C. Th. Verhoeven alhier en de heer M. J. M. v. d. Ven te Gerwen.

De Zuid-Willemsvaart 18 juli 1942

Het hockeyteam in 1942 op bezoek in Deurne. Achter vlnr. Frans Linders, Frits van Wijk, Louis Linders, Hans Peels, Nico den Hollander. Voor Cees Verhoeven, Sjeff van Santvoort, Guus Linders, Cor Linders, Rein Smeulders, Cor Keeris.

RKSV Nuenen 2, kampioen in 1939. Voor vlnr Jan van Maasakkers, Piet Notten (Eindhoven) Han van Lieshout en nog een Piet Notten. Achter: Piet Bakers, J. van Asten, Louis Linders, Bert der Kinderen, Frans der Kinderen, Cees Verhoeven, Driek Smulders en Robert Hofmann.

Het was niet allemaal kommer en kwel, er werd ook nog muziek gemaakt. Cees Verhoeven, Gerard van Hoorn en Piet Keeris.

Aan het einde van schooljaar 1955 verhuisde de familie naar Mill, waar Cees leraar werd aan de R.K. ULO-school. In 1968 werd hij daar adjunct-directeur, de school heette ondertussen Willibrordus-Mavo en in 1980 directeur. Dit bleef hij tot zijn pensionering in 1984. Na 1984 zat hij twee periodes in de gemeenteraad van Mill voor de VVD en hij begon nog een studie rechten in Nijmegen. Zijn ervaringen als militair bleven voor hem erg belangrijk, hij onderhield veel contacten met zijn mede oud-strijders en was altijd aanwezig bij de veteranendagen van de "Stoters". In 2001 schreef hij op verzoek van één van zijn schoonzonen zijn herinneringen aan zijn militaire diensttijd op. Het eerste deel daarvan staat hieronder. In het tweede deel beschrijft hij zijn tijd tussen september 1944 en november 1945 toen hij als actief militair als Stoottroeper met de Engelsen optrok, Duitsland in. Ook dit deel is zeer interessant, maar

voor de Nuenense geschiedschrijving minder belangrijk en ook te lang om hier opgenomen te worden. Op enkele plaatsen in het tweede deel beschrijft hij toch nog Nuenense voorvallen die hij zich herinnert tijdens het schrijven; die delen staan dus niet op de juiste chronologische plaats, maar ze zijn naar voren gehaald en ook hier opgenomen. Op verzoek van de familie Verhoeven zijn enkele woorden veranderd of weggelaten, ook zijn er door mij hoofdstukjes geplaatst. We danken de kinderen Verhoeven voor de toestemming de tekst van hun vader hier te publiceren. De tekst geeft veel eerder onbekende informatie over de oorlogstijd in Nuenen en verbreedt en verdiept onze kennis daarover. En dat is precies wat onderwijzer en leraar Cees Verhoeven zijn leven lang gedaan heeft.

De Memoires van Sergeant Verhoeven (legernummer 0106113) over de Tweede Wereld Oorlog Cees Verhoeven

De Duitse inval

Op 10 mei 1940 werden we al vroeg wakker omdat we meer dan normale vliegactiviteiten waarnamen. Het nieuws op de radio bevestigde ons vermoeden dat de Duitsers ons land binnengevallen waren. Toch fietste ik gewoon naar de kweekschool aan de Hemelrijken waar ik onze wiskundeleraar Casje van Beek naar de hemel zag staren en zichtbaar zag genieten van de overtrekkende bommenwerpers die overigens de stad spaarden en alleen maar vliegveld Welschap als doelwit zochten zonder al te veel schade aan te richten. De Duitsers wisten immers dat ze over enkele dagen het vliegveld met zijn accommodatie zelf nodig hadden. De lessen gingen zoals begrijpelijk niet door. Op de terugweg naar Nuenen kwam ik Jac Raessens tegen, zoon van een fabrikant in Nuenen, die mij vroeg mee te gaan naar Eindhoven, om te kijken wat de reactie van de Eindhovenaren was. Nou dat viel mee; de meesten beseften nog niet wat er eigenlijk aan de hand was. Op weg naar Eindhoven kwamen we een colonne militairen tegen, met de allernieuwste motoren en lichte pantserwagens met naar wij aannamen kleine snelvuurkanonnen. Het zag er indrukwekkend uit; wij waren op dat moment er vast van overtuigd dat ons leger het best zou kunnen opnemen tegen de vijandelijke overvallers. Ik zelf was op 9 december in Helmond gekeurd voor de dienstplicht en in maart 1940 had ik bericht gekregen dat ik was ingedeeld bij de bereden veldartillerie en dat ik me op 6 juni moest melden op de Chassékazerne in Breda, bij het paardenvolk zoals dat in de volksmond heette. De recruteringsofficier had mij gevraagd of ik met paarden om kon gaan en ik antwoordde dat ik dat een beetje kon. Toen antwoordde hij dat dat eigenlijk niet de bedoeling was. Hij heeft me toch bij het paardenvolk ingedeeld want voor toekomstige Wachtmeesters (sergeant bij de Artillerie) hadden ze enigszins onderlegde mensen nodig omdat de manschappen hoofdzakelijk bestonden uit boerenzoons die op het gebied van paarden bepaalde aanwensels hadden die afgeleerd moesten worden en daarom rekruteerden zij de officieren en onderofficieren uit niet-agrariërs die dan de door de legerleiding gewenste opleiding kregen. Waarom ik me opgegeven had voor dit onderdeel was mijn fascinatie voor het uniform met rijbroek, roodgele uitmonstering en sporen. Als ik zondags die lui naar de kerk zag gaan, dan kon ik de tijd die

ik moest wachten bijna niet meer aan. Mijn vader die 2e luitenant was geweest in 14/18, verkeerde nog altijd in de veronderstelling dat hij opgeroepen zou worden, hij liep als een getergd dier rond en dat werd steeds erger toen hij de verhalen van de zich steeds maar terugtrekkende Nederlandse onderdelen hoorde. Het werd zo erg dat hij 3 dagen na de inval op eerste Pinksterdag een maagbloeding kreeg als gevolg waarvan hij op 29 juli overleed. Na de capitulatie ging ik weer terug naar school en op 15 juni slaagde ik voor onderwijzer. Ik werd aangenomen als kwekeling met akte op de lagere school in Nuenen waar ik collega werd van de onderwijzers van wie ik 7 jaar geleden nog les had gekregen. Een van die onderwijzers was Gerard Peters (Gradje in de volksmond). Hij was net teruggekeerd uit gevangenschap. Hitler had zoveel op met de Nederlanders dat hij alle gevangenen weer naar huis stuurde. Hieronder waren Toon Habraken die in Stargard (Polen) in een krijgsgevangenenkamp had gezeten en de broers van Anny [2] (Harry en Marinus). Zover ik me kan herinneren waren er drie soldaten uit Nuenen gesneuveld [3].

Verzet

Welnu die Gradje Peters zou nogal wat invloed krijgen op mijn militaire "ontwikkeling". Het duurde niet zo heel lang of het verzet tegen de Duitse bezetting kwam op gang en Peters was een van de mannen die een leidende rol in die beweging gingen vervullen. Een medeleerling van de kweekschool, Wout de Vries [4], werd een van de groten uit de verzetsbeweging. Samen met Peters richtte hij de ondergrondse van Nuenen op. Wij hielden schietoefeningen op geheime plaatsen (we hadden namelijk allen een revolver; de mijne kwam van mijn vader). Van lieverlede kwamen de verschillende verzetsgroepjes met elkaar in contact en zo ontstonden de landelijke organisaties die vanuit Engeland instructies kregen. Zo werden er illegale krantjes gedrukt en door ons verspreid. Werd je er mee gepakt dan was de minste straf dat je op transport gesteld werd naar het concentratiekamp Vught waar ook zwarthandelaren gearresteerd werden. Zo ontstond ook het begrip onderduiker, mensen die op de een of andere manier in aanraking waren gekomen met het Duitse justitiële apparaat, en nu een schuilplaats zochten bij vooral boeren of zoals in de Peel in ondergrondse onderkomens. De verzetsbeweging zorgde dan voor bonkaarten voor voedsel. Langzamerhand werd de sfeer grimmiger; de Duitsers waren aanvankelijk heel soepel t.o.v. Nederlanders maar ze zagen wel in dat wij op uitzonderingen na niets moesten hebben van hun ideeën.

2 Anny Smulders, zijn latere vrouw, dochter van slager Johannes Smulders op Berg 20.

3 Dit waren Marinus Koolen, gesneuveld op de Grebbeberg, Sjef Smolders bij Tilburg en Ad van Stiphout in Rotterdam.

4 Wout de Vries, geboren 27 oktober 1918, woonde op Park 45.

Jos Verheugen vestigde zich in 1917 aanvankelijk in de voormalige brood en banketbakkerij van Bergen- Bekkers aan de Demer nr. 27 en 29 in Eindhoven. In de twintiger jaren richtte hij zijn grote bekende lunchroom annexbanketbakker aan de Demer op in een geheel nieuw gebouwd pand. Automatiek Verheugen werd in 1932 geopend. Beide zaken zijn bij het bombardement op sinterklaasdag 1942 geheel weg gebombardeerd en uitgebrand.

Desalniettemin waren Gerard van Hoorn [5], Jac en Harry Raessens [6] en ik regelmatig in Eindhoven te vinden waar wij dan steevast naar Verheugen gingen, een soort restaurant op de Demer. Daar zaten we dan temidden van Duitse officieren van de luchtmachtbasis Eindhoven die ons wel eens vertelden wanneer ze naar Engeland vlogen. Wij kwamen erachter dat van Eindhoven uit Hull het doelwit was. Het is enkele malen gebeurd dat we precies wisten wanneer Hull gebombardeerd zou worden. Dit bericht werd dan door Gerard Peters doorgespeeld naar een instantie die dit weer doorseinde naar Engeland. Wij wisten natuurlijk niet hoe dit in zijn werk ging, we waren maar een klein onderdeelje van een groot raderwerk.

Het grotere werk begon zo ongeveer in het najaar van 1942. De spoorlijn Eindhoven-Helmond was ons doel. We zouden de lijn ter hoogte van het station Nuenen/Eeneind onklaar maken zodat een munitietrein zou ontsporen. Een uur voordat de trein zou passeren togen wij, het was zo tegen 11 uur, op pad. Nu hadden de spoorwegen op last van de bezetter Nederlanders in dienst genomen die met een spoorpet op en een rode vlag in de hand langs de spoorlijn patrouilleerden. Op het moment dat wij bij de lijn aankwamen zagen wij een minuscuul lampje naderen, dat moest een van die knakkers zijn. Een meer geharde groep zou korte metten gemaakt hebben met de betreffende persoon, maar wij dropen teleurgesteld af. Misschien was het maar beter zo, represailles zouden zeker het gevolg geweest zijn. Het mooiste van het geval was dat de volgende dag een buurjongen van mij vertelde dat hij die nacht op patrouille iets verdachts had gezien!!! Hij besepte overigens niet dat hij eigenlijk werk deed in dienst van de vijand. Ze zijn overigens na de oorlog hiervoor niet berecht.

5 Gerard van Hoorn, geboren 20 mei 1921, woonde op de Opwettense watermolen.

6 Jac, geboren 15 januari 1922 en Harry Raessens, geboren 1 juli 1925, woonden op Berg 2.

Hockey

Wij hadden in mei van dat jaar de hockeyclub opgericht en aangezien wij niet bij de hockeybond mochten aansluiten (de Duitse Kulturkammer zat hier tussen) riepen wij een illegale hockeybond in het leven en speelden gewoon competitie met elkaar. Er waren teams uit Nuenen, Lieshout, Deurne, Asten, Geldrop, Eindhoven. Het bleek nu dat de meeste clubleden verkapte verzetsstrijders waren. De club uit Asten had de naam Peelsectie, die heel erg actief was. Helaas werden twee leden betrapt bij ook hier een loskoppeling van de spoorlijn en zij werden ter plekke met de kolf van een geweer doodgeslagen. Ook in Lieshout is Piet Swinkels, lid van de hockeyclub aldaar gesnapt, overgebracht naar Vught en op de bekende fusilladeplaats doodgeschoten. Zijn naam is gegraveerd op het monument aldaar. Hij is een broer van Ligor Swinkels die ons allen bekend is. Zo hadden we op een zondag in 1943 een hockeytoernooi georganiseerd. Behalve dat ik moest spelen bediende ik regelmatig de microfoon van de geluidsinstallatie die we zelfs in oorlogstijd ter beschikking hadden. In de loop van de middag kwamen weer tientallen overvliegen op zo'n 8 km hoogte. Heel provocerend sprak ik ze toe en wenste hen behouden vaart en veilige terugkeer, me er uiteraard van bewust zijnde dat ze niets hoorden, zo achterlijk was ik nu ook niet. Het was alleen maar een uiting van jeugdig bravoure, dat me overigens duur te staan was gekomen als dit door de verkeerde mensen was waargenomen, dan had ik in no time in Vught gezeten. De geluidsinstallatie was beschikbaar gesteld door de reeds eerder vernoemde Gradje Peters die mijn collega was op de lagere school in Nuenen. Hij vertelde altijd over zijn tijd als sergeant in het Nederlandse leger in de Meidagen van 1940. Hij was zoals ik al vermeldde een van de leiders van de verzetsbeweging. Na de bevrijding van Nuenen nam hij geen dienst bij de Stoottroepen, maar bij een Engels onderdeel dat achter de frontlinie opereerde. Heel toevallig ontmoette ik hem bij de bevrijding van Venlo, toen wij bezig waren de brug provisorisch te repareren. Wij, dat was de Reme, het corps engineers. Peters was gekleed in een soort uitgaansuniform terwijl wij er in ons gevechtuniform heel krijgshaftig uitzagen. De slag was ook nog maar een dag achter de rug. Hij zei tegen mij dat hij spijt had niet bij de Stoottroepen te horen. Hij wou zich alsnog aanmelden. Dit is natuurlijk niet meer doorgegaan en hij eindigde in 1946 zijn militaire loopbaan als sergeant-majoor bij een Engels onderdeel in Bad Oehnhäusen in Noord-Duitsland.

Ook op de school kregen we wel eens bezoek o.a. van de Feldgendarmarie. Ik denk dat die een inventarisatie aan het maken waren van gebouwen die ooit als kwartier zouden kunnen dienen. Bij een van die bezoeken liep Gradje Peters een eindje met hen op, terwijl hij een geladen pistool in zijn binnenzak had zitten. Als ze die bij hem gevonden hadden was hij ter plekke neergeschoten. Als hij de Duitsers had neergelegd, dan waren er zware represailles gevolgd en hadden onschuldige burgers dat met de dood moeten boeten, wat ook regelmatig het geval was geweest bij aanvallen die verzetsstrijders op Duitse legeronderdelen inzette. Denk bijvoorbeeld maar aan de aanslag op Rauter.

Gepakt

Het werd dus steeds gevaarlijker, maar even zo vrolijk gingen wij op vakantie. In 1942 bijvoorbeeld naar Giethoorn waar we bij een boer op de stal sliepen. De boer vertelde ons dat er die nacht een razzia gehouden zou worden. Wij dus de velden in. Onder korenschoven schuilden wij tegen de regen.

Wij, dat waren Gerard van Hoorn, Piet Keeris [7], Jac en Harry Raessens en ik. Geen van hen wist dat ik een beetje illegaal werk deed, dus echt bang waren ze niet en tegen een uur of vier arriveerden wij weer bij onze boerderij. De Duitsers waren er niet geweest. Een paar weken later reisde ik alleen naar Steenwijk waar ik een vakantie vriendin opzocht. Op de terugtocht zou ik naar mijn oom in Didam gaan. In Zwolle waren een vent in een zwart uniform, een politieagent en een kerel in burger ingestapt. Deze gingen op zoek naar mannen die de werkplicht in Duitsland hadden ontdoken. Nu had ik me te elfder ure in Eindhoven bij het arbeidsbureau gemeld en aangezien onderwijzers vrijgesteld waren van arbeid kreeg ik geen Ausweis. Die vent in het zwarte uniform was er een van de A.K.D (Arbeitskontrolle Dienst) een rotkerel van de eerste orde, die mij arresteerde omdat ik geen Ausweis had. Hij dreigde me kapot te schieten als ik een poging zou wagen om te ontsnappen. In Arnhem moesten we overstappen in de trein naar Didam waar ik met de politieman en de twee anderen aankwam en tussen de twee geüniformeerden en de gewapende persoon in burger door de straten van Didam naar het politiebureau gevoerd werd. Daar het zondag was, konden ze Eindhoven niet bellen, dus moest ik de cel in en wachten tot de volgende morgen. Rond negen uur zijn ze gaan bellen naar het arbeidsbureau. Daar wisten ze echter niets van mijn aanmelding, zeiden ze. Natuurlijk kreeg ik toen de ellende over mij heen. Ik zwoer bij hoog en laag dat ik echt naar het arbeidsbureau geweest was. Ze geloofden mij niet en ze vertelden me dat ik in de loop van de dag op transport gesteld zou worden voor tewerkstelling in Duitsland. Voordat het zo ver kwam belde men uit Eindhoven op dat ik me inderdaad gemeld had. Binnen 5 minuten stond ik als vrij man weer buiten.

Vrienden

Het moge duidelijk zijn dat wij niet de hele dag met de oorlog bezig waren. Naast mijn schoolwerk moest ik ook nog studeren voor een hogere acte. Daarvoor moest ik op zaterdag- en op woensdagmiddag naar het G.L.E waar deze lessen gegeven werden. Op de dagschool van deze onderwijsinstelling zaten twee jongens uit Nuenen, Jac Raessens die we al eerder zijn tegengekomen en Frits van Wijk [8], evenals Jac ook zoon van een fabrikant. Beiden waren ook lid van de hockeyclub. Nu hadden we het er wel eens over dat we naar Engeland zouden kunnen gaan. Er waren via de verzetsbeweging mogelijkheden om via België, Frankrijk, Spanje en Portugal naar Engeland te komen. In de film "Soldaat van Oranje" wordt dit uitvoerig belicht. We wisten wat de gevaren waren en ik voelde er echt niets voor om dit grote risico te nemen. De beide jongelui die ik zojuist noemde dachten er anders over en op een goede morgen verschenen ze niet op school. Op de schoolbank hadden ze geschreven: "wij zijn naar Engeland!" Ze kwamen ook echt niet meer terug. Wij veronderstelden dus dat ze in Engeland waren aangekomen. Wat bleek? Ze waren naar de Kruisstraat in Eindhoven gegaan waar men zich kon melden voor de Nederlandse SS. Wat later vernamen wij dat ze in het opleidingskamp Sennheim bij München zaten. De directeur van de fabriek Bertus Raessens [9] deed verwoede pogingen om Jac weer terug te krijgen en na verloop van tijd is hem dat ook gelukt.

7 Piet Keeris, geboren 26 mei 1925, woonde op Berg 3 en was later bekend als "Piet den Edah".

8 Frits van Wijk, geboren 1 februari 1923, woonde op Berg 11.

9 Bertus Raessens, geboren 17 maart 1881, woonde op Berg 59.

Jac kwam terug en sloot zich weer bij ons vriendenclubje aan en ging in de vakantie van juli/augustus weer met ons mee, nu naar het Pikmeer bij Grouw, waar we ondanks de oprukkende geallieerden in Frankrijk sinds 6 juni 1944 vrolijk vakantie vierden, hoewel we een keer of vier ijlings de trein uit moesten vanwege geallieerde jagers die het o.a. op treinen gemunt hadden.

Gerard van Hoorn was er niet bij, die zat namelijk in het arbeidskamp Doorn. Hij was verplicht ingelijfd bij deze semi-militaire organisatie en had binnen de kortste keren een leidinggevende rang. Met zijn vriendin ben ik hem daar een keer op wezen zoeken. Toen we met de trein van Driebergen huiswaarts keerden, hoorden we onderweg wel schieten maar in ons rijtuig gebeurde niets. Echter op het perron in Utrecht gooiden Duitse militairen demonstratief de portieren open en toen zagen we tientallen doden en gewonden in het voorste gedeelte van de trein liggen. Wij die achterin zaten bleven ongedeerd. De terugreis van Utrecht naar Eindhoven ging in een slakkengangetje. Boven op de stoomlocomotief zat een uitkijkpost en bij elk moment dat er onraad vermoed werd stond de trein stil en wij er weer uit, elke keer een oud omaatje op sleeptouw nemend.

Den Dikke (Gerard van Hoorn) heeft op een of andere wijze de arbeidsdienst kunnen verlaten en heeft zich bij ons verzetsgroepje kunnen voegen (veel heeft hij niet kunnen doen). Jac Raessens die uit Duitsland terugkeerde kwam wel weer terug bij ons vriendenclubje, maar wist niets van onze "verzetsactiviteiten". Frits van Wijk zat nog altijd in Sennheim. Hoe hij nog voor de bevrijding weer terugkwam in Nuenen is mij niet duidelijk. Hij liep wel zoals ik reeds vermeldde voorop bij de bevrijders. Ik kan hem echter niets meer vragen. Hij is al jaren geleden gestorven. Intussen ging ons "verzetswerk" gewoon door; we verspreidden illegale bladen en we beluisterden de Engelse instructies via de radio, die we niet mochten hebben. Ze waren ingeleverd maar wij hadden er wel enkele verborgen. Als het gevaarlijk werd in verband met razzia's dan doken wij onder in het kippenhok van de familie Van Hoorn bij de Watermolen. Dat de Landwacht [10] op de brug stond deerde ons niet, we presteerden het zelfs om deze Nuenense landverraders met hun geconfisqueerde jachtgeweren uit te dagen, ze reageerden niet. Het is begrijpelijk dat ik maar heel oppervlakkig de situatie schets in die periode. Ik zou een dik boek kunnen schrijven over alle evenementen uit die tijd. Wij merkten wel aan de luchtactiviteiten dat de geallieerden dichterbij kwamen. En de bombardementen op Duitse steden gingen maar door. Overdag kwamen de Amerikanen met tientallen vliegtuigen over en 's avonds bleven de Engelsen uren bezig met de ene golf na de andere naar Duitsland te vliegen. Wij stonden dan uren buiten om te zien hoe vliegtuigen in de lichtbundels van de Duitsers gevangen werden. Er werden er natuurlijk ook neergeschoten. Op een avond zag ik hoe een viermotorige bommenwerper op een driehonderd meter van ons huis neerstortte. Hoewel we na 10 uur niet meer buiten mochten komen, ben ik er toch heengegaan. Ook Wout de Vries spoedde zich ijlings naar het neergestorte vliegtuig en hij riep de inzittenden op met ons mee te gaan. Het was tegen dovemansoren gezegd want er zat niet één levende meer in. Er was ook nog brand uitgebroken. Wij zagen twee verkoolde lichamen nog op hun plaats zitten. De volgende dag zijn we er weer heengegaan en de bemanningsleden lagen om het vliegtuig verspreid; we werden echter weggejaagd door Duitsers die tot berging van de lijken overgingen.

10 De Landwacht was een paramilitaire organisatie die voornamelijk bemand werd door NSB'ers. Landwachters waren gewapend met een jachtgeweer, vandaar de naam "Jan Hagel". Hun voornaamste taak was bewaking en het controleren van persoonsbewijzen.

De piloten die in de loop van de oorlog per parachute naar beneden kwamen, werden als het enigszins mogelijk was door ons opgevangen. Heel dikwijls waren de Duitsers ons al voor.

De eerste Engelse en Amerikaanse vliegers kwam ik tegen bij een boer een achthonderd meter achter ons huis. Ik kwam daar regelmatig en ik zag dan dat hij steeds nieuwe knechten had. Toen hij er achter kwam dat ik ook deel uitmaakte van de groep van Peters vroeg hij mij of ik Engels kon spreken. Toen liet hij de "knechten" binnen komen en ik kon een gesprek met hen voeren. De boer, Piet Kuiten [11], kende zoals de meeste mensen toen geen woord Engels. Jammer genoeg mocht ik mijn naam niet zeggen, net zo min als zij dat mochten. Misschien had ik later dan nog eens correspondentie met hen kunnen voeren. De boer kende hun naam en adres wel en heeft later nog lang contact met enkele tientallen gehad. Hij kreeg later ook oorkondes van Eisenhower en de Engelse koning. Onlangs is hij op hoge leeftijd overleden.

Bij een andere boer, waar ik ook veel kwam i.v.m. leermoeilijkheden van één van zijn kinderen, kwam ik in aanraking met Duitse soldaten die achter de boerderij een post bemanden die in verbinding stond met het vliegveld. Het waren dus Luftwaffe soldaten, niet van de meest fanatieke soort. Ze kwamen ook regelmatig binnen om misschien wel koffie te drinken. Ook nu zaten ze binnen, het waren er twee, ze hadden hun wapens buiten tegen de muur gezet. Toen ik weer weg ging liep Van den Heuvel, zo was de naam van de boer, met me mee en zei dat ik die geweren zo maar mee kon nemen. Zo dapper was ik echter niet. Wie weet wat de consequenties zouden zijn. Toen ik een en ander aan Wout de Vries vertelde, vond hij dat ik een kans gemist had. Hij nam direct contact op met Van den Heuvel en overmeesterde in eenzelfde situatie de twee Duitsers en bracht ze 's avonds naar een schuilplaats waar ze tot aan de bevrijding gezeten hebben. Er kwam geen harde actie van de Duitsers en naar ik gehoord heb, is Wout met een Luftwaffe-uniform aan in staat geweest wapens te confisqueren. Ik heb het al gezegd: er werd weinig gepraat over dergelijke handelingen. Intussen waren de geallieerden het Albertkanaal genaderd. Het werd een spannende tijd. We kregen allen een soort uniform, een blauwe overall met een oranje band waarop stond PAN (Partizanen Actie Nederland).

Bevrijd, eventjes

Op 16 september 1944 kwamen de luchtlandingen in Grave, Groesbeek, Arnhem en Son. Wij zagen vanaf de watermolen honderden parachutisten neerdalen. Veel mensen zijn toen in Son gaan kijken alsof het een circusvoorstelling was, ze werden echter teruggestuurd, maar konden in Nuenen vertellen dat ze Amerikanen gezien hadden. Daags van tevoren waren we nog uit geweest in Eindhoven. Ook Jac Raessens, [...] was bij ons. Hij was wel Duitsgezind, maar niet fanatiek. Ze hadden een fabriek waar deuren gemaakt werden en ze hadden goede contacten met Gerhard Geene uit Weeze die een soortgelijke fabriek had. Gerhard was een aardige kerel die niets nazi-achtig over zich had. Toen stelde Bertus Raessens, een van de directeuren, hem voor om jongens uit Nuenen die gevaar liepen in Duitse industrie tewerk gesteld te worden, in zijn bedrijf te laten werken, dicht bij de Nederlandse grens en waar nog geen gevaar van zware bombardementen was. Geene vond dit wel een goed idee, hij had werkkrachten en de Nuenenaren waren vrij veilig.

11 Piet Kuijten, geboren 22 november 1907, woonde op het Wettenseind. Hij overleed op 24 april 2000.

Een 15-tal van mijn bekenden hebben toen daar gewerkt o.a. Toon van den Nieuwenhof [12] waarover ik later meer vertel.

Dit speelde zich af enkele jaren voor de bevrijding.

Nu weer terug naar september '44. De dag na de dropping waren we al vroeg bij het gemeentehuis, waar het hoofdkwartier van de PAN was. Er waren nergens Duitsers te zien dus voelden wij ons al enigszins bevrijd. De euforie werd nog groter toen een zekere Raaimakers uit Son op zijn motor Nuenen kwam binnenrijden met achterop een Amerikaanse parachutist. Dus officieus was Nuenen op dat moment bevrijd. Ik als Engelssprekende heb hem uiteraard begroet en nadat hij wat sigaretten had uitgedeeld zijn de twee weer teruggereden naar Son.

Raaimakers uit Son op zijn motor met achterop een Amerikaanse parachutist. De man rechts is onderwijzer Gradje Peters, de leider van het verzet in Nuenen.

De PAN vond nu dat de tijd van handelen was aangebroken. De kapper werd ontboden op het gemeentehuis en toen enkele fanatieke PAN-leden meisjes binnen brachten die bevriend waren geweest met Duitse soldaten, kon hij met het kaalscheren beginnen. Mij heeft het niet kunnen bekoren, maar ik had het ook niet alleen voor het zeggen.

12 Toon van den Nieuwenhof, geboren 27 oktober 1921, woonde op Beekstraat 9. Hij is in 1953 naar Australië geëmigreerd.

Een kaalgeschoren meisje verlaat het gemeentehuis. Links een PAN-lid.

Ik kreeg toen met enkele anderen de opdracht NSB'ers en sympathisanten op te halen. Met getrokken revolver haalden wij zo'n 30 man naar het gemeentehuis, hieronder ook de familie Raessens waaronder Jac met wie wij daags tevoren in Eindhoven waren uit geweest. Ik herinner me nog de blik waarmee hij ons aan keek. Al deze gearresteerden werden overgebracht naar de villa van de burgemeester die al enkele maanden als gegijzelde in St. Michielsgestel zat [13]. Wij verwachtten nu ieder moment de intocht van het Engelse leger. Maar tot onze schrik hoorden we reusachtig geratel uit de richting Helmond. Het bleek een complete Duitse tank-macht te zijn. Sjef van Santvoort [14], een van mijn vrienden, had een ondergedoken motorfiets weer rijklaar gemaakt en zei me dat ik mee kon rijden, want hij wilde naar de Engelse troepen die in de buurt van Valkenswaard waren. Wij hadden onze PAN-kleding uitgetrokken en raceten weg, juist op het moment dat er een vijandelijke tank snel naderde. De overigen in de burgemeesterswoning probeerden nog via de achterdeur te ontkomen, maar werden opgevangen door SS-ers die hen onmiddellijk tegen de muur zetten. Dankzij Bertus Raessens, die dus door de PAN was gevangen genomen, zijn de SS-ers niet tot fusillering overgegaan. Hij wist hen ervan te overtuigen dat de jeugdige PAN-leden in de steek waren gelaten door de leiding die het hazenpad had gekozen (mea culpa). De Duitsers lieten toen zowel de gevangenen als de vangennemers gaan en rukten op naar het centrum.

13 Dit klopt niet: de burgemeester was sinds 6 juli ondergedoken. Kennelijk was dat niet algemeen bekend in Nuenen.

14 Sjef van Santvoort, geboren 14 oktober 1920, woonde op Berg 53. Hij was later kousenfabrikant.

De PAN brengt gearresteerde NSB'ers en anderen op. Links met stengun Cees Verhoeven, rechts twee andere PAN-leden.

Weer bezet

Nuenen was weer bezet. Sjef en ik hadden intussen Aalst bereikt dat net door de Engelsen was bevrijd. Wij hadden al gauw contact met een tankbemanning die ons mee liet eten van hun net uitgedeelde maaltijd. Na de nacht in Aalst te hebben doorgebracht bij familie van een Nuenenaar die er ook tussenuit getrokken was, reden we met ons motorfietsje langs de eindeloze colonne tanks die op Eindhoven aankoersten. 's Nachts was Eindhoven nog gebombardeerd; het was dus duidelijk dat de inwoners smachtend de komst van de bevrijders tegemoet zagen. Eindhoven werd vrij rustig ingenomen. Er zijn legio foto's van de zegetocht door de Rechtestraat. Een bombardement zou op die ogenblikken catastrofaal zijn geweest. Vanuit Eindhoven liepen hordes Duitsers volkomen gedesillusioneerd in de richting van Nuenen dat weer in Duitse handen was. De Duitse tanks rukten op tot aan de houten brug bij Eckart, die ze op aanraden van de heer Hikspoors niet over durfden te steken. Hikspoors werd nog jaren geëerd als de redder van Eindhoven: de brug zou wel degelijk bestand zijn geweest tegen het gewicht van de tanks.

Intussen woedde er in en om Nuenen een tankslag die aan verschillende burgers het leven heeft gekost [15]. Ook lagen er her en der buiten werking gestelde Britse tanks, waarvan de bemanningen diverse slachtoffers telden. De Duitsers hadden in het dorp nogal huisgehouden. Om een voorbeeld te noemen, ze gebruikten het linnengoed uit de linnenkast voor allerlei doeleinden bijvoorbeeld als toiletpapier.

15 Bij de bevrijding van Nuenen zijn tien burgers omgekomen.

Wij hadden ons inmiddels weer gemeld bij ons verzetsgroepje en toen de pantsers zich onder druk van de Engelse tanks weer terugtrokken, kregen wij weer meer armslag om de ons opgedragen taken uit te voeren. Het was een groots moment, toen de eerste Tommy's Nuenen binnenslopen. Er waren ook verschillende Amerikaanse parachutisten bij en wie schetst onze verbazing toen we als aanvoerder van het groepje parachutisten Frits van Wijk ontwaarden. Met de karabijn in de aanslag benutte hij de kennis die hij had opgedaan bij de opleiding als Duits soldaat. Ook wij waren inmiddels weer bij de schermutselingen betrokken en toen na een schotenwisseling een Duitser gesneuveld was nam ik zijn karabijn in bezit. Dit was een mooie aanvulling op ons wapenbezit. Over deze aanvulling heb ik dadelijk nog wat te vertellen.

Voor de Engelse tanks reed een zogenaamde scouting car, een gepantserd voertuig om verkenningen uit te voeren. De sergeant die het commando voerde vroeg ons enkele onduidelijkheden op zijn kaart te ontcijferen. Tegelijkertijd vroeg hij of we mee wilden gaan omdat wij het voorliggende terrein natuurlijk kenden. Wij stemden er onmiddellijk mee in en Toon van den Nieuwenhof en ik namen boven op het voertuig plaats en de commandant kroop weer terug op zijn veilig plekje in de car. Als levende schietschijven trokken wij op in de richting van Gerwen en van daaruit tot aan het kanaal bij Lieshout. Gelukkig voor ons waren de Duitsers al in massa in de richting van Helmond gevlucht, zodat we weer heelhuids in Nuenen aankwamen. Intussen was de PAN weer opnieuw geformeerd en diezelfde avond moesten we nog naar Eeneind waar zich volgens berichten nog Duitsers ophielden. Dat bleek inderdaad zo te zijn, maar ze waren niet meer van plan weerstand te bieden en gaven zich gewillig over aan een stelletje "vrijheidsstrijders". We hebben ze voor die nacht ondergebracht in een schoolgebouw en, de volgende dag hebben de Engelsen zich over hen ontfermd. Ik was daar al niet meer bij; ik lag in het Binnenziekenhuis. Toen ik namelijk thuiskwam van de expeditie op Eeneind met twee geweren wilde ik de Duitse karabijn ontgrendelen, maar op dat moment ontplofte de kogel die blijkbaar scheef zat. Twee delen van de kogel troffen mijn neus en mijn arm. Toevallig kwam er een kameraad voorbij die onmiddellijk de dokter alarmeerde die mij naar het ziekenhuis bracht. De verwondingen waren niet verontrustend, dus na enkele dagen kon ik met een "snee in mijn neus" weer terug naar het "front". Of de duivel er mee speelde, enkele maanden later kreeg ik scherven in mijn gezicht die me wat meer genezingstijd gekost hebben.

Gevechten in Nuenen

Onze tijd zou nog wel komen! En die kwam in de dagen na 17 september 1944. De Duitsers trokken toen en masse terug, ook in Nuenen. Men zou er eigenlijk medelijden mee krijgen, zo'n armzalige troep was het. De verzetsbeweging heeft toen geen gebruik gemaakt van de kans om Duitsers te doden. Het was nog niet verantwoord. De vijand kwam echter zoals ik al eerder beschreef weer terug nu met een grote tankaanval. De strijd heeft toen enkele dagen geduurd, maar ze moesten weer terug en nu voorgoed. Bij de gevechten in het dorp zijn een aanzienlijke hoeveelheid Duitsers gesneuveld. Ik vergeet nooit meer een toch wel tragisch voorval. Er lag een zwaar gewonde Duitser bij café de Harmonie. De zoon van de kastelein die geestelijke [16] was ging de luid schreeuwende soldaat de laatste sacramenten toedienen, terwijl een Amerikaan toekeek. Toen de geestelijke hulp verleend was, nam de Amerikaan de toestand in ogenschouw en doodde de Duitser met een gericht schot.

16 Dit was pater Karel van Maasakkers, hij woonde op Beekstraat 2

Wij waren met een groep Engelsen en PAN-strijders gekomen tot aan de Lindeboom en zagen een groepje Duitsers wegrennen om nieuwe posities in te nemen. Deze werden door ons onder vuur genomen; ook ik vuurde met mijn Lee Enfield het ene schot na het andere af. Ik heb er twee zien vallen. Je kunt natuurlijk nooit zeggen of het jouw schot was. Ik nam in elk geval het geweer van een gesneuvelde mee. Dat me dezelfde avond nog in het ziekenhuis deed belanden. Maar voor het noodlot mij trof, slopen wij met de Engelsen mee dicht langs de huizen van Nuenen in de richting van Gerwen. Bij de "Roosdonk", de molen, liepen we links de akkers in. Via de radio hadden de Engelsen doorgekregen dat er zich Duitsers bevonden op ongeveer 500 meter van ons vandaan. En inderdaad als men zich iets oprichtte kon men activiteiten waarnemen. Wij waren natuurlijk absoluut niet in staat om zoiets te klaren, maar we hadden Engelsen bij ons die door de wol geverfd waren. Met stenguns, brenguns en Lee Enfields en niet te vergeten handgranaten kropen zij op de Duitse stelling af. Wij volgden een beetje op de achtergrond. Er volgde een fel vuurgevecht en voor wij het beseften was de schermutseling ten einde. Er was niets meer te zien. "Come on", zei de Britse officier die de leiding had van de patrouille en hij liep rechtop in de richting waar de vijand was waargenomen. En inderdaad het was voor ons weer contact met Duitsers, maar er was nu geen levende meer bij. Vlak bij elkaar lagen zes lijken. De officier haalde hun papieren uit hun zakken, pikte nog een paar horloges, terwijl enkelen van ons hun schoenen confisqueerden. Toen kregen we de opdracht ze ter plekke te begraven. We haalden een paar schoppen bij een nabijgelegen boerderij en besloten een kuil te graven en ze alle zes tegelijkertijd er in te dumpen. Het is echt niet overdreven, maar toen wij de doden met twee man opnamen, maakten ze wat geluiden bijvoorbeeld een gorgelend geluid uit een wond in de hals bij de ene en een identiek geluid uit een wond in de borstkast van een andere. Ze werden gewoon op elkaar gegooid en zand erover. We stonden er niet bij stil dat deze mensen toch ook ouders, broers en zusters hadden. Bovendien waren het geen fanatieke soldaten geweest, ze behoorden oorspronkelijk bij de luchtmacht, maar de Duitsers moesten noodgedwongen een beroep doen op dergelijke militairen. Later zijn ze weer opgegraven en ik neem aan dat ze nu op het Duitse kerkhof bij Ysselsteyn liggen, waar ik regelmatig kom om o.a. de namen te lezen van nogal wat Nederlanders die in Duitse dienst zijn geweest.

Bevrijd en verder

Omdat Nuenen nu definitief bevrijd was, zat ons aandeel als verzetsgroep er op. 's Avonds ben ik nog, zoals ik reeds eerder vermeldde, bovenop een pantserwagen tot aan het Wilhelminakanaal meegereden. Hoewel Toon van den Nieuwenhof en ik er als schietschijven op zaten, zijn we niet als zodanig gebruikt. Toen ik thuisgekomen mijn nieuwe aanwinst ontgrendelde, klapte het hele wapen uit elkaar. Onze onvoldoende kennis van wapens deed mij in het ziekenhuis belanden waar ik enkele dagen later uit ontslagen werd, niet beseffend dat ik er enkele maanden later, nu als geoefend soldaat zou terugkeren. Dit waren mijn ontmoetingen met Duitse soldaten als burger en PAN-lid. Nu Nuenen en Eindhoven bevrijd waren, begonnen onze oorlogshandelingen eerst echt. De Nederlandse regering in Engeland liet middels de radio weten dat men overgegaan was tot de oprichting van een nieuw militair onderdeel dat deel uitmaakte van de binnenlandse strijdkrachten onder commando van prins Bernhard, de Stoottroepen. De rekrutering zou geschieden uit de manschappen van de ondergrondse organisaties. Wij konden ons melden in een gedeelte van het Philipscomplex aan de Emmasingel. Al gauw begon nu mijn leven als Stoottroeper.